

Esc de dōne eri in septemana:
Jei-a si Dominic'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrarin de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romanii si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelarii episcopesca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a o 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. 6ra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe

Fōia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

PARTE OFICIALE.

Nr. 62.

Epitr. 19.

La toti protopresviterii.

Inaltulu Ministeriu reg. ung. de cultu si instructiune publica in emisulu de datulu 18. Ianuariu a. c. Nr 716. a notificatu acestui Consistoriu: cumca consululu greciei Alesandru Haris din Pest'a in anii trecuti a fostu intreprinsu o colecta de ajutorie binefacatorie pe scopulu inmultirei veniteloru patriarchului din Constantinopole, inse acēsta intrepindere de colecte prin intrevinerea Ministeriului de interne s'a opritu dejā insciintindu-se despre acēst'a amintitulu consule.

Ceea ce Preacinstiei Tale spre acomodare si curentare cu acea insarcinare se face cunoscutu: ca la casu ocurinte de asemenea colecte numai decātu se dispuni sistarea loru

Aradu, 16. Februaru 1873.

Procopiu Ivacicoviciu m. p.

Episcopulu Aradului.

Nr. 290. Pres.

La toti protopresviterii districtuali de sub acestu Consistoriu.

Din partea oficiului postale de aici Ni s'a notificatu: cumca dupa normele mai recinti, epistolele insarcinate cu bani de si *ex officio* dar adresate la persōne, nu sunt scutite de la platirea portulu postalulu prescriu: prin urmare numai acele epistole insarcinate cu bani se potu inainta pe calea postale fara d'a se pre-tinde portulu, care se adreseza *ex officio* de la unu oficiolatu publicu la altulu. —

In urmare acēst'a avemu se atragemu atentiunea Pr. tit. DTale asupr'a acestei impregiurari si a-Ti incredintia: ca in viitoriu veri-ce epistole insarcinate cu bani de ori-ce categoria se nu le adesedi mai multu dupa usulu de pana acum'a, adeca dela protopresviterulu cutare deadreptulu la persōn'a Nōstra: ci de la „*oficiulu protopresviteralu gr. or. romanu*“ la „*venerabilulu Consistoriu eparchialu gr. or. romanu in Aradu*“; insemnandu pe coverta pe langa „*ex officio*“ specificu si sum'a baniloru ce contienue epistol'a.

Aradu, 19, Februaru, 1873.

Procopiu Ivacicoviciu m. p.

Episcopulu Aradului.

PARTE NEOFICIALE.

Facerea lumii in siesē periōde, dupa scrierile lui Moise, a santiloru parinti si a unoru geologi.

— Urmare —

„Si intunerecu erā de a supra adancului (facere cap. I. v. 2.) Minunata graduire (treptare)! Acum si-a fostu perdutu in cātu-va pamentulu infocarea si inferbintiēl'a cea mare, precum si lumin'a care erā impreunata cu acestea, si fiindu cā si celelalte trupuri ceresci, cu tōta probabilitatea au trecut prin astfeliu de schimbare, e fōrte credibilu cā nici sōrele n'au luminatu; ba mai mare fiindu cu unu milionu si diumetate de ori de cātu pamentulu

nostru, tocmai de si-aru fi si finitu pana acum'a, partea cea mai mare a operatiunei sale miste, totusi nu a putut'o gata atātu de iute ca pamentulu nostru, si asia fiindu in operatiune mista, nu a pututu luminā, nici lun'a nici pamentulu, deci intunerecu a debuitu se fie pre pamentu.

Intr'aceea recel'a si stimperarea pamentului, au totu inaintatu, pana ce s'au facutu o scōrtia de a supr'a lui. Ap'a inca, care pana aci, in forma de aburi, a cuprinsu tōta atmosuer'a, pentru infocarea pamentului nu a pututu remanē pre densulu, ci s'a prefacutu in aburi si s'au inaltiatu in atmosuera, de unde prin recel'a s'au rebatutu inapoi. Si fiindu cā scōrti'a cea subtire a pamentului nostru a fostu totu ferbinte, asia indata ērasi s'au prefacutu in aburi, si ērasi s'au rebatutu prin recel'a innapoi, si asia mai departe. In asemenea impregiurari au debuitu se fie versari de ploii pe pamentu. Candu acum pamentulu nostru s'a recitu si mai bine, atunci l'au inundatu ap'a pe de tōte partile, si fiindu cā acēst'a s'a facutu din stare *fluida* in *solida*, preto-tindenia a fostu golu sēu plesiu; munti si afundimi numai atunci s'au ivitu, candu scōrti'a pamentului a fostu mai tare, si puterii celei operante din sinulu seu nu s'au pututu opune, ci a fostu silita, au a crepā, au a se aredicā.

„Si duhulu lui Domnedieu se purtā de a supr'a apei.“ (Facere cap. I. v. 2.) Santulu Hieronimu, Santulu Vasiliu celu mare, Santulu Atanasiu si Diodorus, sub duhulu lui Domnedieu au intielesu duhulu santu carele dela tatalu purcede, de unde mai multi santi parinti s'au truditu a aprobā Dumnedieirea duhului santu; dara au intielesu si aceea, cā precum paserile sburatōrie se lēgana cu aripile pe ouele lorū, le incaldiescu, le scotu si inviedia, estmodu si duhulu lui Domnedieu s'au leganatu asupr'a apei, si a nutritu materi'a creata, inspirandu in ea putere productiva, ca se crēscā ierburi si animale, de unde profetulu si imperatulu Davidu preduhulu santu ilu numesce duhu *ziditoriu*, duhu *innoitoriu*: „Trimite-vei duhulu teu, si se vor zidi, si vei innoia fati'a pamentului“ (Salm. 103. v. 30.) Asemenea santulu Augustinu dice: „cā asia s'a leganatu duhulu lui Domnedieu preste ape; si inca nu prin miscare dintr'unu locu intr'altulu, ci cu tōta puterea innaintativa, precum se lēgana voi'a si membrele arteficiului pe obiectulu ce voesce se-lu face.“ (liber. imperf. de Genesi cap. 4.) De acēsta parere a fostu si santulu Amvrosiu liber. I. de Symbolo cap. 5., asisideria Prudentiu care in Apotheosea sa asia mediteza despre a trei'a persōna a Dumnedieirii:

Qui spiritus olim

Ore superflusus patrio volitabat in undis.

Nondum discretis, nec certo littore clausis.

Astfeliu si Mariu Victor:

Et sacer extensis impendens spiritus undis,

Altrices animabat aquos, dans semina rerum.“

Asia-dara sub duhulu lui Domnedieu nu debue se intielegemu „*ventu*“ sēu „*angeru*“, nici alte eleminte mai usiōre, ce se potu purtā de ventu, precum unii destulu de neintieptiesce, au cugetatu, ci debue intielesu chiar duhulu santu. Tōte acestea Moise le cuprinde in cuvintele: „Si intunerecu erā de a asupr'a adancului, si duhulu lui Domnedieu se purtā de asupr'a apei.“

Si a disu Domnedieu se fie lumina, si s'a facutu lumina, si a vedintu Domnedieu cā lumin'a este buna, si a despartitu Domnedieu intre lumina si intre intunericu, si a numitu Domnedieu lumin'a, dia, si intunereculu l'a numitu nōpte.“ (Facere cap. I. v. 3—5.) Fiindu aci vorba despre lumina, afu de lipsa a permite cāteva date, despre natur'a acesteia, ca mai usioru se putemu pricepe ipotesele aducendu spre defendarea dumnediescului scrietoriu Moise.

Din scrutarile lui Fresnel, Young, si Arago se vede cā lumin'a in universulu intregu e o *fluiditate difusa* (versa-

toria) care se produce prin tremurare, care fluiditate peste mesura e fina, si toate le cuprinde, inca si cele mai din lontru parti ale trupurilor; aceasta fluiditate se chiama *Aeteru*, candu e acest'a in odihna, e intunerecu, dara cum se aduce in miscare, indata lumin'za si-lu simtimu. Tremurarea fluiditatei acesteia seu a aeterului, se pote esopera in deschilinite tipuri, seu prin sôre si stele, seu prin electricitate, seu prin arderi, seu prin diverse operatiuni chemice. Era ce se tiene despre modulu luminarii sôrelui, in privinti'a acast'a, toate observatiunile indigitatorilor naturei si astrologiloru, dela *Herschel* pana la *Arago*, afirma, cumca sôrele, socotitu de sine, e unu trupu rotundu (globu) solidu, intunecosu si impresuratu cu doua atmosuere, un'a dintre acestea, cea mai de aprôpe, ce impresora globulu sôrelui, e intunecosă si dăsa, cealalta, sea cea mai de asupra, causôza si produce fenomenulu luminarii, care forte gresitu ilu insusiescu unii sôrelui, prin urmare nu debue eugetatu că sôrele ar fi unu trupu ardiatoriu, ci de acel'a pe care potu trai si locui fiantie organice, precum acest'a adeveresce *Herschel*, era petele ce se vedu in sôre nu le causôza alta, de câtu seu lips'a atmosuerei de sus, seu puterea apesătoria a celei din josu.

Acum'a se nasce intrebarea, de unde derivéza Moisie lumin'a amintita, dela sôre ôre, seu din altu locu? Multi sunt cari sub „*fie lumina*“ intielegu lumin'a ce s'a escatu din operatiune mista a amestecaturii pamentului, care operatiune fiindu forte mare, precum mai susu am disu, a si debuitu se produca lumina, si inca in mare gradu; in acest'a parere au fostu si santulu parinte Gregoriu Nasiansenulu „*ignem fuisse putat qui ex informi et confuse mole velut chaos, Dei nutu et imperio digeri cepit propter agilitatem subito prodiit, ac repentino lumine omnia collustravit.*“ conferi *S. Damascenus*.

Inse avemu cause de a nu primi ipotesulu acest'a, ce vom vedé mai josu. Cumca in cele trei periode venitorie, pamentulu a inceputu a se reci câtu de bine, intru atât'a, câtu din scôrti'a seu cogi'a lui cea vertosa s'au pututu formă munti, si pe suprafati'a lui au pututu avé locu vieti'a organica, daca acum lumin'a prima ar fi eflusa din operatiune mista a materiei pamentene, vine intrebare că cum ar fi pututu avé locu vieti'a organica pe astfelu de pamentu neintocmita? Nu! nu!! pentru aceea cutediamu a afirmă, cumca se *fie lumina* vine dela sôre la loculu acest'a, *Eugubinu* in opulu seu *Cosmopoeia*, asemenea *Catharinu* si *Perru* afirméza, cumca: „*intru inceputu a facutu Domnedieu cerulu si pamentulu, o parte a ceriului o face si sôrele, asia dara si dela sôre*“ (se'ntielege lumin'a) care indata la inceputu n'au luminatu, ci numai antea di au luminatu câtu de câtu, ce'a ce consuna si cu testulu. Cumca Moisie la amintirea luminei la loculu acest'a a intielesu sôre, e afora de tota indoiel'a, de ôra ce dice: „*si a despartitu Domnedieu intre lumina, si intre intunerecu, si a numitu Domnedieu lumin'a dia, si intunereculu nôpte*“, astfelu de despartire numai sub asia conditiune are locu si intielesu, daca lumin'a in acestu locu o vom derivă dela sôre, pre candu pentru primul ipotesu, mai că nu ar debuî se fortiamu splicarea nôstra.

Dara cum vom puté splică aceea candu Moisie dice, că in a patr'a di a facutu Domnedieu sôrele, daca si acum'a a luminatu? Inainte de toate debue se scimu, că Moisie in a patr'a di nu se folosese de verbulu Ebraicu „*bara*“ a creă, ci de verbulu „*Arach*“ care insēmna a formă, asia dara in a patr'a di au formatu Dumnedieu sôrele, adeca l'au facutu mai frumosu, dara nu l'au creatu. Acēsta deosebire s'a pututu intemplă din duoa puncte de vedere: ptu. 1. seu că operatiunea mista a sôrelui nu a fostu incheiata inca precum mai susu am disu, care numai acum'a a inceputu a lumină ceva-si, dara si de aci inainte pana la alu patrale periodu a fostu imperfecta, seu 2. daca vom concede că acum'a a luminatu cu totul, totusi aceea nu putemu permite că lumin'a lui a pututu petrunde pana la pamentulu nostru, care si mai putienu si-a fostu incheiatu operatiunea mista, ba pana la alu patrale periodu a fostu totu impresuratu cu nuori formati din vaporu, aburi, esalatiuni, fumu si negura, acaror'a materia, precum am disu, a fostu nestravedictoria. Asia-dara putemu dice, că ori desvoltarea perfecta a sôrelui, ori perfect'a curature a atmosuerei pamentului s'a intimplatu numai in alu patrale periodu, urmēdia că Moisie in ambele casuri s'au pronunciatu cu cea mai mare consecintia, si de acordu cu legile naturei, si asia nu e nici un'a greutate mai multu, de a nu crede, că acest'a asia s'au intemplatu, ba ce e mai multu, debue se admiramu, cum a pututu scrietoriulu de Domnedieu inainte de acest'a cu 3000 de ani cunosce, cumca între sôre si pamentulu nostru, nu a esistatu indata acca relatiune ce esiste astadi! (Vedi *S. Vasiliu* celu mare *Hexamerion* tom. II. pag. 23. Parisii 1618. — *S. Cesariu*, *Dialogu*. I. in *Biblia* tom. VI. pag. 37. Venetia 1770, — si *Origines Periarcon* tom. IV. cap. 16.)

Co'a ce mai vertosu raposce atentiunea naturalistiloru, sunt cuvintele „*Se fie lumina, si s'a facutu lumina*“, prin cari cuvinte in celu mai frumosu modu si de acordu cu natur'a, se splica natur'a luminei: lumin'a nu a debuitu creata seu formata ca cele lalte trupuri, de ôra ce nu e alta de câtu tremurarea aeterului, precum tonulu miscarea aerului. Moisie dara, nici nu s'au pututu esprime mai frumosu, si mai conveniente cu natur'a lucrului, de câtu prin cuvintele acestea putiene, dara de unu intielesu sublimu si maestaticu! Cuvintele acestea in celu mai frumosu modu arēta inceperea si latirea luminei, si ivirea acesteia din intunerecu, dupa cum dice *S. Apost. Pavelu*: „*Domnedieu carele a disu, se lumineze dintru intunerecu lumin'a.*“ *II. corint. cap. 4. v. 6.* Si cu adeveratu se pote observă, că pe Moisie in naratiunea acest'a l'au manudusu acelu atotu-puternicu si sciutoriin Domnedieu, care au propusu lui Iovu intrebarea acest'a areana, a careia deslegare asia se vede a fire rezervata seclului nostru: „*Spune-mi dara cum este, si câtu este, si in ce pamentu locuesce, lumin'a, si intunereculu ce locu are, de scii cararile lor?*“ *Iovu cap. 38. v. 18. 19. si 20.*

„*Si s'au facutu sēra, si s'au facutu diminētia, di un'a.*“ (*Facere. cap. I. v. 5.*) Aceste cuvinte sunt era piētr'a smintei in ochii multor'a! Multi dicu, că nu e cu putintie, ca pamentulu acest'a se fie unu fenomenu numai de 6 ori 7 mii de ani, de ôra ce acest'a e in contradicere cu adeverulu anticu-istoricu, ale caruia pagini le compunu straturile cele grōsnice si primitive ale pamentului nostru, descoperite prin infalibilitate geologica, pe a caror'a suprafatia se potu ceti si proceti, miliōne si miliōne de ani! nici nu se pote dicu eugetă, cum sa'r fi si pututu formă, in 6 seu 7 mii de ani, din remasitiile unoru animale mici avitice, ce abia se potu vedé prin telescopu, asia straturi grōsnice de pamentu precum aflamu?! Teologii inse dicu că pamentulu nostru nu e mai betranu de 6 seu 7 mii de ani, si asia ei, ca nisce năuci ce vietuescu in intunerecu; in sintiulu loru de slabitune, nici nu cutēza a veni afōra la lumina. Cine ar si crede dintre geologii de acumu, cumca pamentulu nostru e unu fenomenu numai de 6 ori 7 mii de ani?!

La acēsta numai atât'a respundemu, că cine ar si crede dintre Teologii de acum, cumca pamentulu nostru e creatu numai de 6 seu 7 mii de ani? Si daca au fostu si sunt unii, cari au retacitu in explicarea si aplicarea locului acestuia, afirmandu aceea ce Moise n'au scrisu, cumca adeca pamentulu nostru nu e mai betranu, de câtu omulu trainta pe elu, ôre acest'a dicu, se sufere seu se patimēasca de Domnedieu inspiratulu scrietoriu? De felu nu! Sēu unde dice Moisie că Domnedieu a facutu lumea acest'a cu atāti seu atāti ani, pentru esemplu cu 2000, seu 3000 mii de ani inaintea lui? Debue se marturisimu sinceru că multi au gresitu in interpretarea locului acestuia, insusindu lui Moisie aceea, ce elu nici cu o iota nu a insemnatu; si ôre pentru acest'a se micșorāmu autoritatea santei scripturi? tocma nu! Domnedieu asia a voitu, ca si pentru seclulu alu 19. se ajunga unu semnu cunoscatu din originea divina a revelatiunei sale, si pe omulu ustenitori in scrutarea celoru pamentene, se-lu scuture si misce din necredintia, si se-i arete, că acolo sus e adeverat'a lumina, adeverat'a dreptate, fericire si viētia eterna! Nu pentru primele secle, cari au avutu destula credintia, ci pentru seclulu alu 19. au ascunsu Domnedieu tesaurulu acest'a, cu 3000 de ani mai inainte in cartea sa, ca se cunoscemu abundanti'a indurarii lui, si se ne întorcemu catra densulu „*Astadi de veti audi glasulu lui se nu vi invertosiatu inimile vōstre.*“ (*sal. 94. v. 7. 8.*)

(Va urmă)

Ioanu Damsia,

parocu si ases. cons.

Din economi'a rurala.

Despre compunerea, formarea si nutritia plantelor;

— Urmare —

c) *Sacarulu* e mai vertosu in seva (suculu) celulariu a plantelor, si mai cu sēma in abundanti in partile radecinose ale plantelor (trunchiloru) in morcovi, in firele plantelor ierbōse, in graminee, cucurudiu si in trestia de sacaru, precum si in fructele celoru mai multi pomi. Notaveru e inca că partea de sacaru a unoru parti a plantelor la desvoltarea loru continuu, si la indelungata pastrare, trece in farina intaritoria.

d) *Materii de gumi* si masga de plante. Acestea inca se gasescu in suculu (seva) celuleloru, esindu pe trupinele pomiloru si a unoru frundie afara in forma de asudari. Desi sunt parti feliurite

gumi si sacarulu, totusi sunt inrudite, trecendu de multe ori unele in altele, a nume se schimba farin'a intaritoria a pomeloru la cocere in sacaru, si chiar asia si acelea peste care au trecut gustulu, avendu unu gustu dulce.

In bómbele gramineceloru se schimba farin'a intaritoria in Dextrinu (masga de gumi) si acest'a in sacaru; si din contra se schimba sacarulu in bucatele cöpte in farina intaritoria. Din farin'a intaritoria a bucateloru se pöte face maestrosu dextrinu si acest'a in sacaru, si acest'a in spiritus; si in fine chiar oceta. Pe sciintia acestoru schimburi si intrebuintiari se intemeéza maestri'a ferberii vinului arsu si a berei.

e) *Oleurile grase (unsurose)*. Ele se aréta prin partea de carbonicu, si se afla in töte partile planteloru, desi in unele förtö pucinu. Mai vertosu se afla in seminti'a de macu, rapitia, canepa si nuci. Pre langa aceste oleiuri grase mai au plantele si treacatorie, care mai cu séma mirösa omoritoriu, dandu partiloru de plante la gustare unu mirosu propriu.

f) *Materiile ceröse (resinöse)*. Acestea au mirösma (parfum) se aréta ca scörtia (acoperementu) pe pomi, struguri si feliuritele lorü flöri; — in forma de resina ca asudari la lemnele acöse (subtiri ca acale.)

g) *Acrimea naturala* a planteloru (spre descliniere de acrima maestrosä) se cunösee prin gustulu lorü; d. e. ca acrima de trifoiu (la macrisiu si trifoiu acru), ca acrima de vinu, si acrima de mere (la pöme) ca acrima de drojde (la ghinde si bradu) si ca acrima furnicarie (in urdici). In perii cei ardiatori ai urdicelora de pe frundie, anume e acrima furnicaria imprumutata, carea prin impungerea urdicei se vörse pe mana, causandu prin aceea ardere.

Partile planteloru ce nu contienü nechisiu (säu daca contienü förtö pucinu) de comunu se cunöscu ardiendu-se, cäci dau unu mirosu de cornu ori de peru arsu.

Materiele planteloru contienetörice, de nechisiu mai insemnate sunt: — albusiulu planteloru, cleiulu si brandi'a,

a) *Albusiulu planteloru* corespunde in insusirea sa albusiului animaleloru, celui albu din öue; in apa e topitoriu (desfacatoriu), la ferbere se inchiega si prin aceea isi perde descompunerea din apa. — Albusiulu planteloru se afla in töte sucurile planteloru, ca o massa formatöria a planteloru, luandu parte activa la formarea celuleloru. Albusiu se afla mai cu séma (vertosu) in abundantia, la bucate, fructe radacinöse, unde e de formatiunea albusiului de ou la ferbere; dreptu ce si pörta acösta materia a planteloru numele de albusiu.

b) *Cleiulu*, e in apa nedescompunetöriu, se numesce asia pentru cä e o massa cleiösa, venjösa (tenace) si sura, si elu da farinei bucateloru (in cari este in multime observabile) insusirea de a se combinä (legä) cu apa la fremontare, si a o formä. Cleiulu se aréta in bucate sub pelea extrema si in situatiunea (stratulu) ce se atinge de aceea, pre candu intimulu lorü cuprinde, afara de pucinu albusiu, mai vertosu farina intaritoria. Fiindu cä cleiulu e förtö nutritöriu, asia vor fi panca si alte mancari pregatite din farina cu atätü mai nutritöre cu câtu s'au lüatu mai multa la macinare cögi'a estrema, stratulu estremu alu bómbeloru.

c) *Brandi'a* planteloru numita si leguminu, e ca si brandi'a (de animale) de lapte asemenea descompunetöria in apa, se inchiega la ferbere sub intrarea (adausulu) acrimeloru. Dupa evaporarea brandiei animalice si plantöse remane in urma o massa in ap'a rece netopitoria. In plante se afla brandia in sementi'a frupteloru postaiöse (linte, masere, fasole s. a.) — in cätetime mica se afla numai in bómbele ovesului si a ordiului.

Amintitele trei parti contienetörice de nitrogenu „albusiulu, cleiulu si brandi'a,” sunt cele mai eficaci materie nutritörice pentru ömeni si animale, a caror'a carne si sange consiste din asemenea materii, si preferitu din acelea se compunu, pentru aceea se si numescu formatörice de sange: „proteine.” Din contra, cele lalte parti ale planteloru contienetörice de nitrogenu spre alcoide, cari sunt in singuraticele parti ale planteloru numai in förtö mica cantitate, avendu mai vertosu la gustare efektu veninosu, causédia dauna sanetatei ömeniloru si animaleloru daca se vor gustä in mesura mare. Mai este de insemnatu si clorofilulu (colörea verde a planteloru) carele imbraca frundiele prin partile celulare in forma de bómbe mici si mari, dandu-le colörea verde, inse mass'a acestei colori verdi nu e asia insemnata, precum se pare, fiindu cä töte frundiele unui bradu nu au mai multa de câtu cäti-va loti. — Nutrementulu celu mare ce ni-lu dau panca, carnea, si fruptele postaiciöse, provine din partile de materii de proteinu „cleiu, albusiu si brandi'a” ce esistu in ele in abundantia. Materiele de plante care servescu in corpulu animaleloru spre formarea sangelui, ilu cuprindu in sine mai cu séma formatu gat'a in töte amenuntele sale. — Puterea nutritöria a midilöceloru de nutritie plantöse sta in proportiune drépta si

in valöre cu amintitele parti contienetörice de nitrogenu; inse si partile planteloru fora nitrogenu sunt neaperatu (nedispensabilu) pentru desvoltarea animaleloru, fiindu cä ducu sangelui carboniculu, de la a caruia esistintia se conditionédia respirarea si caldur'a trupului. — Partile planteloru fora nitrogenu, numite hidrate, carbonice, ole de sine precum si materiele de proteinu, au pucina influentia, inse mestecate la olalta folosescu corpului animalu daca vor cuprinde si materii mineralice.

Cunöscerea partiloru planteloru vegetale e förtö de mare necesitate, pentru cä din cunoscintia aceea dobandita urmédia insemnata nemarginita la alegerea si mestecarea nutrementului, ce se da viteloru, si la intrebuintiarea materieloru de gunoiu la plantarea planteloru.

Se fimu deci atenti privindu:

Partile mineralice din feliuritele plante de cultura.

Acelea sunt: Calium, pamentu cretosu, magnesia, feru, fosforu, sulfuru, pamentu-siliciu, cloru si natronu. Aceste parti mineralice nutritörice debue se fie in töte plantele celu pucinu in asia cantitate, pre câtu gasimu de regula in cenusi'a lorü, aföra de cele trei din urma, pamentu-siliciu, cloru si natronu; cäci neintemplandu-se acöst'a, nu e posibilu a se desvoltä plantele. Plantele inse, acaror'a cenusia contiene de comunu: pamentu siliciu, cloru si natronu, s'au adusu la desvoltare förtö regulata, tienendu-se chiaru si intr'unu pamentu compusu maestrosu; din contra lipsindu de totu unei plante unele parti minerale, nu sa va desvoltä normalu; de aci se aréta cä in viitoriu va fi folositöria economiloru adoptarea pamentului-siliciu, cloru si natronu, care se potu luä in feliurite combinatiuni din radecinele planteloru; — fosforulu, sulfurulu, siliciu se potu luä numai in combinare cu acidulu ca acrima, precum: acidu, fosforu, sulfuru, si saliciu acriu. Ferulu servescu planteloru cu acidulu impreunatu ca ocsidu ferosu spre nutrementu.

Materiele mineralice ajungu daca se topescu in apa, si cu apa in plante. — Se privimu acum'a mai de apröpe partile cenusiei.

Cali e materia nutritöria pentru töte plantele, si se presenta mai diumetate din unele precum: din verdie, din crumpi si din töte tuberculösele si tritoiurile, dreptce si pörta acelea numirea Plante-Cali.

Urmatöri'a aretare ne va dä deslucire despre desfacerea partiloru mineralice nutritörice:

Daca vom stracorä apa prin cenusi'a planteloru cali, vom dobandi lesia potasia cunoscuta, carea evaporandu-se produce o sare inchisa numita potasia. — Ardiendu-se aceea potasia, vor peri partile ei brunete negre, presentandu-se in urma o sare alba, numita potasia calcinata, carea in apa topita posiede o proprietate insemnatu gretösa. Intocmai cum sunt partile minerale cali a planteloru topitörice in apa, asemenea sunt a tuturor planteloru mai multa ori mai pucinu, si servescu planteloru spre nutritie. — In privintia topirii e mai de insemnatu sarea fërta, ale careia parti sunt cloru si natrium. — Potasi'a (tare) concentrata, ruinédia formatiunea planteloru, si arde chiar si materiele colörei si vestmintele albe; pre candu o desfacere mai slaba, numai necuratiuni'a vestminteloru o desface. — De sine dara se intielege cä pe campurile nöstre nu debue concentrata si adusa in asia cantitate mare. — Cali are unu gradu mare gustiosu de cenusia, pentru ce se si numesce arabicesce: Al Kali (sare de lesia). — Nu de pucina insemnata e:

Pamentulu varösu, care ilu intimpinämu in cantitate mare, mai vertosu imbinatu cu acidu carbonicu, — ca varu de carbuni acidi, si cu acrima sulfura, ca varu sulfuru säu ghipsu. — De insemnatu e cä postescu multa varu: tabaculu, trifoiulu, pentru ce se si numescu plante varöse. — Pamenturile nevaröse se prefacu bune pentru trifoiu, numai prin gunoie varösa.

Magnesi'a inca o gasimu in natura in multe combinatiuni, mai vertosu in imperati'a mineralceloru, si presenta greumentulu cenusiei de plante $\frac{1}{20}$ din hrisic'a in acareia sementia se afla cenusi'a; — pre candu pamentulu varösu se afla mai insemnatu in paie si frundiele planteloru. Magnesi'a se numesce si pamentu amaru, pentru cä partile ei sunt ca a sarii amare, topite in apa, gretöse.

(Va urmä.)

D. Margineantlu. docinte suple.

Romanii dintre bulgari

incepu a se desceptă si a lucra pentru biserica nationala romana, era bulgarii se invoiescu cu amicetia. De ar da Ddieu se se descepte si romanii din Serbi'a, unde credem ca fratii serbi i-ar intimpină asisderia cu emicetia. Pentru acum insemnamu numai cumca metropolitul bulgaru Gregoriu din Rusciucu, la cererea romanilor din eparchi'a Tulcea li-a acordatu biserice romanesce prin urmat'ia scrisore ce o reproducem dupa „Reform'a.”

„Stimabili locuitori Romani din eparchi'a Tulcei, iubiti cu Domnulu si nostri fii, se fie mil'a lui Dumnedieu asupr'a v'ostre, era din parte-ne, iertare si bine-cuventare!

Fiindu-că toti dreptii-mariti crestini din eparchi'a Silistrei trebue se fie sub conducerea autoritatii nostre religioase, conformu statuteloru firmanului imperialu, noi am primitu cu draga inima rugatiunea v'ostre, adresata de curendu si prin care solicitati: „Se vi se dee drepturi bisericesci nationale, fiindu o nationalitate distincta.” Noi venimu si ve ascuramu, că biserica nostra bulgara, cea santa si ortodoxa, se conduce de principiurile *egalitatiei si fraternitatiei*; prin urmare, vedindu că cererile v'ostre sunt juste, in numele Exachiei, decidemu:

1.) Toti Romanii, din tote eparchiile nostre, au dreptulu de a ave biserica ecsclusivu romana unde ei vor face liberu serviciuln divin in limb'a lor.

2.) Romanii se constitue o Epitropia compusa din membri laici, de nationalitatea lor, a careia presiedintia se fie confiata unui consilieru facendu parte din cleru, totu Romanu, alesu de catra Romani si confirmatu de noi. Presiedintele Epitropiei va comunică locuitoriului nostru din tienutulu respectivu (Tulcea) decisiunile Consiliului, care le va pune in executare.

3.) Epitropi'a romana va judecă veri-ce neintielegeri religioase dintre Romani (de se vor ivi); va strarui asupra veri-carei afaceri, atatu din orasiu catu si din tienutulu eparchiei, si va ave dreptulu a tiené siedintie nationale, in limitele statuteloru cōcedate n'oa.

4.) Presiedintele epitropiei romane va ave dreptulu a da Romanilor acte de cununii, cari-i se vor incredintia, tiindu si o stricta socotela asupra baniloru primiti, si la fie-care siese luni, va depune banii adunati locotiitoriului nostru, dupa ce va popri partea care se cuvine Epitropiei Romane, dupa statute, adeca siese lei pentru Epitropi'a Romana, era siepte lei pentru mitropolia.

5.) Drepturile nostre archieresce de la Romani, se vor aduna prin presiedintele Epitropiei Romane, si ni se vor predă cu comtu regulatu, dupa ce se vor propri pentru Romani câte lei 2 de cununia, dupa statute, sum'a ce se popresce si dela celelalte Epitropii.

VARIETATI.

= Din cerculariulu preasantu Sale dlui episcopu alu Caransebesiului de datulu 30. Ianuariu a. c. aflamu: că alegerea deputatiloru preotiesci la sinodulu eparchiei Caransebesiului a trebuitu se se intemple in Joi'a trecuta, adeca in 8. Februaru v. Asiadara eparchi'a Caransebesiului are dej deputatii sei preotiesci, si noi am gratulă clerului de acolo, că asia iute trecu peste actulu acest'a la tota intemplantia de mare insemnetate, deca parte nu am ave in vedere §. 91. l. din statutulu org. unde e scrisu, că „alegerile deputatiloru se efectuescu in restimpu de 6 septemane inaintē de Duminec'a Tomei” ér de alta parte am poté crede: că in terminulu scurtu de 8 zile dela 30. Ianuariu pana la 8. Febr. s'au pututu face tote, câte sunt necesarie spre a efectui alegeri bune.

(†) *Mircea B. Stanescu*, advocatu in Aradu si deputatu la diet'a Ungariei, dimpreuna cu soci'a sea *Elis'a Machi-Versiganu*, — *Iosifu Stanescu*, netariu cercualu in Iosasi, dimpreuna cu socia, sea *Elen'a Tulosiu*, — *Emilia Stanescu* dimpreuna cu sociulu seu: *Teodoru Rad'a*, preotu romanu gr. or. si cu pruncii lor: *Lucrēti'a*, *Livin* si *Emili'a*, — *Rozali'a Suciu* maritata *Ioanovicu*, — *Ioane de Sombati* celu teneru, negutiatoriu in Aradu, dimpreuna cu fiii sei: *Gregoriu*, amplotiatu in Constantinopole si *Ioane*, stud. de gimn. — *Ioanu de Sombati* celu betranu, proprietariu in Aradu, dimpreuna cu fiii'ea sea: *Mari'a* maritata *Saviciu*, — *Iovanc'a Bradanu* veduvite de *Sombati* din Sigmundhazu, dimpreuna cu flica sea *Elen'a* maritata d pa *Paulu Derjanu*, portarelu la post'a reg. in Pest'a, — *Georgiu de Sombati*, ospetariu in Secusiciu, — *Georgiu de Sombati*, morariu in Zaderlak, — veduv'a *Aloisi'a* de

Sombati proprietar'ea mare in Vien'a, — *Macsimu de Miclosi*, preotu in Radn'a, dimpreuna cu sprorile sele, — *Andreu Machi* protopopulu Buteniloru, dimpreuna cu soci'a sea *An'a*, si in numele altoru rade, aducu la cunoscintie in publicu tristulu evenementu familiariu, ca iubitulu lor *tata*, respective *mosiu*, *unchiu*, *socru* si *cumnatu*:

Atanasiu Stanescu, preotu gr. or. romanu, in 15/27 Februaru, 1873 inainte de amedi la 10 ore, dupa multe suferintie in etate de 60 ani, a repausatu in Domnulu.

Inmormentarea a fostu in 17 Faurariu (1 Martiu) cur. inainte de amedi la ora 10 dela cas'a din Aradu a fiului seu (strat. Teleki-ana, nrulu 27.) asiediendu-se osamintele in mormintii g. or. la locul familiarn.

Sa-i fia tieren'a binecuventata!

Concursu.

1-3

La vacant'a statiune invetiator'esca din comun'a Siusianovitia cotulu Timisiului — inspectoratulu Chiseteului, cu acest'a se publica Concursu pana in 4 Martiu 1873 st. v. in care di se va tiené si alegerea

Emolumintele sunt in bani 120 fl. v. a. 30 meti de grau, — 30 meti cucurudiu, 100 pundi. de clisa. 50 pundi'sare — 25 pundi lumini — 8 orgii de lemne 4 lantie livada, 1 lanti de gradina, si cortelu liberu. Recurentii au recursele sale bine instruate, adresate comitetului parochialu pana la terminulu defiptu ale substerne Dlui Inspectoru Georgiu Petroviciu in Budintiu.

Siusianovitia 5 Februaru 1873

Comitetulu parochialu cu stirea si invoierea mea Georgiu Petroviciu insp. scol

Concursu.

2-3

Se scrie pentru vacant'a Statiune invetiator'esca din comun'a P. Susagu, cerculu Ucurisiu, emolumintele sunt 50 fl. v. a. 12 cubule de bucate cortelu si gradina.

Asisderea pe statiunea nou infintiata din B. Rogoz cu emoluminte 40 fl. v. a., 10 cubule bucate, 8 orgii de lemne, tota casa o portie de fenu, — cortelu, pamentu de trei cubule, si venitul cortoralu.

Doritorii de a fi alesi in vre una dintre aceste statii. au a-si trimite recursele celu multu pana in 10. Martiu st. v. a. c. la subscrisulu inspectoru, căci atunci va fi si alegere intr'amendoe comunele.

Csontaház, 10. Fauru 1873.

In contielegere cu com. parochiale Ioane Catona, m. p. Inspectoru

Concursu.

Pentru că nu s'au prezentatu nici unu recurentu pentru ocuparea vacantului postu invetiatorescu din Ohab'a serb'esca pentru care s'au publicatu concursu pana in 30. Ianuariu a. c. in Nr. 4. 5. si 6. ai „Luminei” se deschide de nou concursu, cu terminu pana la 25 Martiu a. c. vechiu, in care di va fi si alegerea Condiitiunile sunt cele semne in concursulu publicatu in Nr. 4. 5. si 6. ai Luminei. —

Zabaltiu in 7. februaru 1873. vechiu.

3-3

In contielegere cu comitetulu parochialu.

Demetriu Jucu m. p.

Inspectoru scol.

Invitare de prenumeratiune

la

„L U M I N ' A,”

fôia biserice'sca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane. Condiitiunile de prenumeratiune remanu totu celea din fruntea foii.

Esemplarie complete avemu atatu de estimpu, catu si de anu. incependu de la nr. 1. alu aparerii „Luminei”

Pre dd. prenumeratori, delocu ce nu li sosesc atare numeru, ii rogamu se binevoi'esca a reclamá. — Reclamatune este bine a se face sub adres'a, sub carea s'a facutu prenumeratiunea, pentru că altminte damu de pedece.

Aradu 12. Februaru st. v. 1873.

Redactiunea.